

O generalpolkovniku Arsu Jovanoviču, bivšem načelniku Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije, je napisano že kar nekaj vrstic v povojni zgodovini. Res pa je, da se je poveljna oblast potrudila izbrisati njegovo vlogo v drugi svetovni vojni, razlog je bil, ker naj bi se 1948 opredelil za resolucijo Informbiroja in bil baje ubit na romunski meji pri begu iz Jugoslavije.

Arso Radoja Jovanović, [črnogorski partizan](#) in [general](#), * [24. marec 1907](#), [Zavala pri Podgorici](#)

,
[Črna gora](#)

,†
[1948](#)

,
[Vršac](#)

,
[Srbija](#)

Zadnje čase mnogi v Sloveniji Arso Jovanoviča poskušajo predvsem predstaviti, kot človeka, ki je začel nekakšno srbsko okupacijo Slovenije v času NOB. Predvsem internetni blogeri, ki so praviloma skriti pod anonimkami, omenjajo prav njega, kot odgovornega za »srbizacijo« slovenskega partizanstva. Tu se pojavlja še ime Zdenke Armić Kidrič, ki je vodila likvidacijsko VOS v Ljubljani in pa ime Ivan Marković Ivanov, ki je v partizanski tomšičevi brigadi avgusta 1942 prevzel naloge vodje obveščevalcev. Tako bi Srbi že kaj kmalu razpolagali z dobro organizirano mrežo zaupnikov med slovenskimi partizani, dobivali o njih vse ključne informacije in jih imeli pod svojim nadzorstvom. Spomnimo, Arso Jovanović je prišel v glavni štab NOV Slovenije, po nalogu Tita, konec novembra 1942 in ostal do 28. marca 1943.

Seveda tako preprosto ni mogoče zapisovati zgodovinske dokumente. Obstajajo številni dokumenti o tem, zakaj je Tito poslal Arso Jovanoviča v Slovenijo. Edvard Kardelj je tisti, ki je prosil in moledoval pri Titu in prosil za poveljujoči kader. "Slovenski borec je v ofenzivi počasen, neokreten, neodločen in brez osebne iniciative v akciji, kar se opaža tudi pri naših poveljnikih. Srbski in črnogorski častniki so bolj iniciativni, zato sem menil, da bi bilo dobro, da iz Vrhovnega štaba dobimo nekaj ljudi,« je zapisal Kardelj v pismu Titu. Tito je Arsi Jovanoviču pred odhodom dal dve Kardeljevi pismi, poslani 20. septembra in 7. oktobra 1942, ki pa ju je dobil 14. novembra 1942. Jovanoviču je Tito naročil, naj si prebere pisanja Kardelja in predvsem reši problem poveljevanja v Sloveniji. Torej dobil je izrecno nalogo, naj iz slovenskih partizanov

formira del NOV Jugoslavije. Dalje v Kardeljevem pismu preberemo:

«Glede poveljevanja so bili tudi slabi primeri, nedisciplina in nenehno bežanje pred sovražnikom. Poveljniški sestav, s katerim smo že prej imeli delo, se je deloma pokazal kot zelo slab, v veliki večini pa precej slab. V tem je naša največja težava. Na žalost, dejstvo je, da se je naš Glavni štab izkazal slabo, celo zelo slabo. Tu ni niti enega človeka, ki bi bil sposoben voditi tako velike operacije... Če ne bi vedel, kako je pri vas, bi te zaprosil za majhno pomoč. Če ste se kaj popravili, tj. če je poleg tebe kaj sposobnih poveljnikov, ne bi bilo slabo, da nam pošljete vsaj enega takega, ki bi mogel poveljevati v Glavnem štabu. Sedaj razpolagamo samo z Lojzom (Franc Leskovšek - Luka), ki pa je v operativnih stvareh, po našem mišljenju, popolnoma odpovedal, in Angelom (Ivan Maček - Matija), ki se je tudi slabo izkazal. Naša namera je bila odstaviti Lojza kot poveljnika in ga vrniti v partijsko organizacijsko delo, na njegovo mesto pa postaviti Angela. No, skoraj popolnoma sem prepričan, da ne bomo s tem ničesar popravili. Kar zadeva mene, menim, da sem lahko koristen v določanju osnovne linije - tudi doslej sem tako delal - no, pri praktičnem izvajanju te linije pa ne morem prevzeti nobene posebne odgovornosti razen splošne kontrole, ker se, prvič, niti ne razumem, drugič pa nisem niti fizično sposoben, da bi mogel tekati po gozdovih. Naša rešitev bo zato samo začasna. Če nam vi lahko pomagate, ta pomoč pa mora biti zares resnična, bi se tako veliko stvari rešilo.»

Na srečo so nekateri dokumenti o generalpolkovniku Arsu Jovanoviću ohranjeni. Po njihovi sledi je polkovnik v pokoju, Ivan Matović, napisal avtobiografsko študijo z naslovom VOJSKOVODJA Z MUČENIŠKO AVREOLO.

Prvo poročilo, ki ga je Arso Jovanović predal Titu je nastalo 29 novembra 1942. Hrani se v VZI (Vojno-zgodovinskega inštitut) in se nahaja v škatli 3, fascikel 4.

Prvi del obsega poročilo o stanju NOV na Hrvaškem, od 4.točke pa Arsa Jovanović poroča o stanju NOV v Sloveniji, takole:

4. Slovenija.

***Bela garda** je ena navadna mizerija. Nima nikakršne bojne sposobnosti niti vrednosti. Če bi imel Prvo proletarsko brigado, bi problem bele garde in tudi vseh malih italijanskih garnizij rešil s pohodom te brigade. No, tudi drugače se bomo trudili, da bi hitro rešili to vprašanje. Upam, da*

bomo belo gardo uničili in nagnali v okupatorske garnizije. Na površje je prišla zaradi slabega dela naših tovarišev in enot. Medtem, ko so oni taborili v planinah, daleč proč od prebivalstva, je okupator ljudi nasilno mobiliziral in prek agentov Draže Mihajloviča in katoliških klerikalcev vključil v belo gardo. Stanje, število in politična trenja v tej beli gardi boš videl iz zaslišanja kapetana Vasiljeviča, ki ti ga pošiljam. To zaslišanje skoraj točno prikazuje celotno delo bele garde. Najbolj številčna je okrog Gorjancev, ki jih je skoraj popolnoma obvladala. Tukaj je Draža nameraval urediti oporišča, dobiti angleško pomoč in zatem delovati glede na okoliščine. Gorjance ni slučajno izbral; Slovence je hotel ločiti od močnega partizanskega gibanja na Hrvaškem, in verjetno v primernem trenutku udariti proti Zagrebu. Toda bela garda je politično najmočnejša okrog Ljubljane. Tam je orodje katoliške reakcije. Tudi nevarna je bolj okrog Ljubljane kot okrog Novega mesta. To si bomo zapomnili. Drugače pa bela garda nima nikakršne živosti niti ofenzivnih namenov. Po ofenzivi so jo Italijani nabili v posamezne zelo utrjene stavbe po vaseh, kjer životari in varuje italijanske prometne zveze. Edina nerodna stvar je, da so te stavbe dobro utrjene, Slovenci pa nimajo nobenega metalca niti topa. Zelo pomembno bi bilo, če bi dobili vsaj en gorski top 65 mm (za katere ima Vrhovni štab dovolj streliva). Blokado teh stavb je zelo težko izvajati, ker Italijani dokaj hitro reagirajo iz garnizij. Toda z reorganizacijo naše vojske in poveljevanja bomo uspeli stanje popraviti stanje. Skoraj cel narod nas podpira in partizane sprejema z velikim navdušenjem. Na prvi pogled lahko povem, da slovenski partizani s svojim delom niso zaslužili tolikšne ljubezni naroda. Ob herojskem napadu hrvaških partizanov na okupatorsko oporišče Suhor je bil slovenski narod neverjetno navdušen. Ljudje so sami povedali, da njihovi partizani izvedejo akcijo, zatem pa zbežijo devet dni daleč. Mi bomo to v osnovi preprečili.

Partizanske enote: nižji poveljniški kader je še dovolj pogumen, toda nima nobene taktične orientacije. Za to je krivo glavno slovensko vodstvo. Sovražnik je povečeval bojne formacije, slovenske brigade pa štejejo okrog 250 do 300 borcev. Glede mobilizacije množic niso ničesar storili, temveč so dopustili, da je te množice mobiliziral okupator. Obstajali so tudi odredi, ampak so to bile popolnoma teritorialne enote, podobne tistim v Črni gori in Hercegovini, brez vsake bojne vrednosti, sploh niso izvajali nikakršnih bojnih nalog. Šlo je za nekakšno »konspiriranje« borcev, dejansko za popolno oportunistično linijo. Opozarjam, da je bojni material izvrsten, toda brez vsakršne bojne izkušnje. V začetku upora so Slovenci z lahkoto, brez boja, obvladovali vasi. V sovražni ofenzivi in po njej se slovenski partizani niso borili. Zato tudi tolikšen vpliv bele garde in ostale težave. Opazil sem, da vaši partizani ne pojejo; znano je vendar, da Slovenci radi pojejo. Pojasnilo: peli smo, dokler smo imeli svobodno ozemlje, potem pa nismo smeli - da nas sovražnik ne bi odkril. Smešno! Ali: izdali so ukaz, da naj bodo narodnoosvobodilni odbori tajni. Po mojem mnenju je tudi to oportunistem, saj vodimo odprto borbo na življenje in smrt. Že sedaj se moramo truditi, da bo iz borbe vzniknila naša oblast in da bo narod čvrst. Kolikor sem opazil, so borci zavestno disciplinirani, primanjkuje pa tiste prave bojne discipline in vojaškega obnašanja. No, to se lahko hitro nadoknadi.

O **Osvobodilni fronti** še nimam jasne predstave. Vidim, da je tukaj nekakšna vojaška mešanica. Mislim, da so tudi politične napake. Na primer: namestnik političnega komisarja

Glavnega štaba ima ob sebi enega krščanskega socialista in enega sokola, ki sta nekakšna namestnika ali kontrolorja. So politični predstavniki svojih strank. Kako ima lahko potem predstavnik in organizator naše partije nekakšno kontrolo nad meščanskimi strankami? Lahko bi razumel, da so sprejeti kot, recimo, člani Glavnega štaba, ne pa kot politični predstavniki v naši partiji in poleg nje. Če imajo politični sporazum, potem naj bo izven partizanske vojske, zunaj Glavnega štaba, lahko bi bil izražen tudi v nekakšnem svetu. Jaz se bom o tem pogovoril z Bevcem. Poleg tega sem opazil, da namestnik političnega komisarja v brigadi nima tiste vloge, ki jo ima v naših enotah. To vlogo ima sekretar agitpropa! Zaradi tega sem opazil tudi, na prvi pogled, drugačen vpliv partije kot v naših enotah. Zdi se mi, da je to popuščanje pred meščanskimi strankami. Seveda, jaz bom to sporočil samo Bevcu. Žal mi je, ker z menoj ni šel še kakšen tovariš, ki bi vse to raziskal, ker se bojim, da tile z Osvobodilno fronto ne bodo šli predaleč. Zdi se mi, da imajo krščanski socialisti svojo organizacijo v naši vojski. V določenem smislu je to lahko nevarno. Jaz sem tukaj našel: namestnika poveljnika (J. Avšič) in političnega komisarja (B. Kidrič) Glavnega štaba skupaj z dvema civilnima političnima predstavnikoma. Opazil sem, da so v zelo dobrih odnosih, soglasju in da se dobro sporazumejo. Zdi se mi, da takšne kombinacije v Glavnem štabu ne bom dovolil. Štab bom formiral po naših principih in izkušnjah. Seveda, predhodno se bom o vsem pogovoril in sporazumel z Bevcem. Zanimivo je, da Bevc ni obdržal nobene funkcije v Glavnem štabu. Vse je prepustil drugim, sam pa se je zakopal v ljubljanski "bunker", kakor tukaj tovariši imenujejo svoja zaklonišča v Ljubljani. Za sedaj ti ne morem povedati ničesar o političnem delu v vojski. Predlagal bom, da se to dela kot v naših enotah. Opazil sem, da ni takšnih pesmi o Rdeči armadi, Stalinu, našem Vrhovnem poveljniku, kakor je to v naših enotah. Res je, da v zadnjem času niso smeli peti! Povedal sem ti že, da bom glede partijskega dela dal sugestijo samo Bevcu. Morda je bilo meni malce neobičajno, ker pri tukajšnjih političnih delavcih nisem opazil tiste sigurnosti, odločnosti, kakršna je tam pri nas. Bevc je nekako taktiziral z vsemi civili, krščanski socialist pa je celo pisal letak po našem uspehu na Suhorju. Vprašal sem za razmerje sil. Politični komisar (B. Kidrič) mi je povedal: 70 komunisti, 25 krščanski socialisti in 5 sokoli. Preveril bom, če se naši politični delavci izogibajo nastopov pred vojsko zaradi Osvobodilne fronte. Drugače je naša literatura v vojski dobro zastopana. Pošiljam ti na vpogled. Tukaj so krščanski socialisti izdali eno knjigo o beli gardi."

Ivan Maček Matija je Arso Jovanoviča pripeljal v Dolomite, Ta je tam Kardelju izročil pismo, ki je bilo datirano na 16 november 1942 in je bilo naslovljeno Centralnemu komiteju KP – tovarišu Bevcu.

V tem pismu Tito Kardelja ostro napade in mu očita, da ne vzdržuje stalne zveze z Vrhovnim štabom NOV Jugoslavije, v pismu Tito izraža strinjanje, da je za velike izgube v Sloveniji krivo nesposobno vojaško vodstvo, za kar pa da odgovornost nosi sam Kardelj. Tito se v pismo ni strinjal, da je Ivan Maček Matija prevzel položaj poveljnika GŠ NOV Slovenije. V pismu je od Kardelja zahteva, da takoj pristopi zamenjavi vodstva poveljstvenega kadra in mu hkrati zabičal naj začasno prevzame vodenje slovenskega štaba prav Arso Jovanović.

Za namestnika pa je predlagal Šaranoviča. V pismu Tita Kardelju le tega obvešča, da zraven pošilja še 12 prekaljenih borcev z velikim 18 mesečnimi izkušnjami, ki da jih potrebno

razporediti v vse slovenske enote."Naj vas ne moti, ker bodo tovariši od drugod poveljevali vašim enotam, ker bo to samo v vašo korist in v korist slovenskega naroda. Iz naših proletarskih brigad smo dali že prek sto poveljnikov in političnih delavcev za bosanske, dalmatinske in hrvaške brigade..." je napisal v pismu Tito. Dalje se Tito ni strinjal, da se formirajo številčno šibke brigade s 300-500 borci, ker so to dejansko bataljoni. Zato predlaga, da se iz dosedanjih 3-4 brigad formirata 2 močnejši brigadi, ki bosta sposobni za večje in samostojne operacije. Kardelja obvešča o zamisli, da se formira NARODNOOSVOBODILNI SVET JUGOSLAVIJE (AVNOJ), v katerega bi Slovenija poslala 6 delegatov - znanih političnih delavcev. Sporoča Kardelju, da je potrebno biti bolj oster v boju proti beli gardi.

Titovo pismo je bilo shranjeno v Zgodovinskem arhivu CK ZKJ pod številko 15064/1942. Sedaj je v Arhivu RS. Pismo Tita Kardelju ni bilo spoštovano.

Kardelj je napisal znano pismo Titu 14 decembra 1942 in 12 januarja 1943 in do realizacije vseh kritik Tita ni prišlo. Šele neposredno pred svojo smrtjo je Tito za svoja Zbrana dela, 13. knjiga, stran 164, v 40. Sprotni opombi, avtoriziral naslednjo formulacijo: "Ker so bile mnoge informacije, ki jih je Tito dobil iz več virov o toku in izidu italijansko-nemške štirimesečne ofenzive in stanju v Sloveniji, zasnovane na mnogih netočnih poročilih, nekatera navodila in odločitve iz tega Titovega pisma niso bila realizirana. Ko je Tito prejel obširno vojaško in politično poročilo od GŠ NOV in PO Slovenije, kakor tudi dve poročili E. Kardelja (z dne 14. decembra 1942 in 12. januarja 1943) in tako dobil celovito sliko o dejanskem stanju v Sloveniji, je soglašal z delom GŠ oziroma CK KP Slovenije. Odločitev VŠ, da Arso Jovanović začasno prevzame poveljstvo GŠ Slovenije, s tem da bi bil njegov namestnik Šaranović, ni realizirana, ker naj bi s tem prekoračil pooblastila in se vedel prepotentno kot nekakšen jugoslovanski inšpektor, in ker ni pokazal razumevanja za specifične slovenske politične razmere, se mu prepove vsakršno vmešavanje v politična dogajanja.

Po vrnitvi v VŠ je polkovnik Arsa Jovanović zopet prevzel svojo funkcijo načelnika VŠ, dočim je major Mihajlo Terzić postal njegov namestnik

General Arsa Jovanović je bil v Sloveniji v začetku 1945. leta: usmerjal je in dejansko tudi vodil zaključne operacije za osvoboditev Jugoslavije, predvsem operacije za osvoboditev Trsta, Primorske in Koroške.

03. marca 2002 je general Marijan Kranjc v znanem tedniku zapisal in dregnil tudi o vlogi Arse Jovanoviča pri povojnih pobojih. "O posameznih in skupinskih likvidacijah kvizlingov na Koroškem in po Sloveniji je bil general Arsa Jovanović, ki se je takrat nahajal v Postojni na svojem izpostavljenem poveljniškem mestu, obveščen od podrejenih poveljnikov, posebej od "Hitrega odreda" na Koroškem. Kot vojak z visokimi etičnimi in viteškimi pogledi, ki mu je bilo tuje vsako maščevanje nad nemočnimi ujetniki, je takoj reagiral! Njegov pomočnik v Beogradu, general Vladimir Terzić, je s celotnim problemom takoj seznanil Vrhovnega poveljnika. Že 14. maja 1945 je GŠ JA poveljnikom vseh štirih armad in GŠ NOV Slovenije ter Hrvaške poslal

Resnica o smrti Arse Jovanoviča

Prispeval Roman Leljak

Torek, 01 Marec 2011 19:48 - Zadnjič posodobljeno Torek, 01 Marec 2011 19:49

Titov cirkularni ukaz, s katerim je Vrhovni poveljnik strogo prepovedal vsakršne likvidacije ujetih Nemcev in kvistingov - ustašev, četnikov in domobrancev! Primerek tega ukaza za GŠ NOV Slovenije naj bi se nahajal v Državnem arhivu - zdaj Arhiv Slovenije (škatla 41, fascikel 3), kar pa doslej naši javnosti ni bilo znano! Nasprotno, tudi mnogi vidni zgodovinarji in publicisti so krivdo valili izključno na JLA in Tita!"

V uradni zgodovini o njegovi smrti lahko preberemo, da je po osvoboditvi 1945 leta bil načelnik general štaba Jugoslovanske armade. Po sprejemu resolucije Inforbiroja , junija 1948, se je Arso Jovanović opredelil za nasprotno stran in se skupaj z polkovnikom Vladom Dačevićem in generalom Branko Petričevićem zvečer 11 avgusta odločil za prebeg preko romunsko-jugoslovanske meje. Uradno je zapisano, da jih je opazila mejna straža in pri streljanju je bil ubit Arso Jovanović in njihov vodič upravnik lovskega lovišča Arbajc. Petričević bi se naj vrnil v Beograd. Vse skupaj je želel predstaviti kot lovski izlet in nesrečo. Naslednji dan so ga aretirali.

Te dni pa sem v ZAL našel sodni dokument Okrožnega sodišča v Ljubljani z dne 6. 9. 2000 – zaslišanja pokojnega Mihaela Goloba - Mirko, 1925, kapetana Udbe, ki je bil prisoten uboju generala Arse Jovanoviča na sestanku visokih starešin JLA v Beogradu, ko je generalmajor Jefto Šašić, načelnik XII. uprave JA, v prepiru streljal na generala Arso Jovanoviča, tedaj načelnika GŠ JA, ker se je le-ta opredelil za Stalina. Iz sodnega zapisnika, ki se nahaja v fondu ZAL 522, je kapetan Golob tudi opisal, da je pozneje osebno sodeloval pri insceniranju begstva prek meje pri Beli Cerkvi generalov Jovanoviča in Branka Petričevića in polkovnika Vlada Dapčevića. Sodnica Okrožnega sodišča v Ljubljani, je kot rečeno podpisala zapisnik, v katerem je Mahael Golob, nazadnje bival v Kamniku, povedal: »Povem, da je bil cel postopek isceniran. Bilo je tako, da smo imeli sestanek, kjer je bil prisoten tudi Arse Jovanović, Branko Petričević in Vlado Dapčević, bil je sestanek na zelo visokem nivoju in na njem je prišlo do prepira. Ganeral Sašić pa je v prepiru potegnil pištolo in ustrelil Arso Jovanoviča. Potem je bilo potrebno zadevo prekriti in ker sem bil jaz v taki službi, sem bil tudi v skupini, ki je morala odpeljati mrtvega Arse Jovanoviča na mejo k Beli Cerkvi. Tam so zrežirali kot da je hotel pobegniti čez mejo in ga je ubil stražar....«

Kapetan Golob je bil kmalu zatem s strani vojaškega sodišča obsojen zaradi vohunstva na 9 let zapora, leta 1993 pa je zahteval sodno rehabilitacijo in jo tudi dosegel. Dražava Slovenija mu je izplačala takratnih 7.2 milijonov sit odškodnine.

Resnica o smrti Arse Jovanoviča

Prispeval Roman Lejak

Torek, 01 Marec 2011 19:48 - Zadnjič posodobljeno Torek, 01 Marec 2011 19:49

Slika: kapetan Mihael Golob s soprogo

Zapsinik Okrožnega sodišča v Ljubljani

Moj članek objavljen v Demokraciji